

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

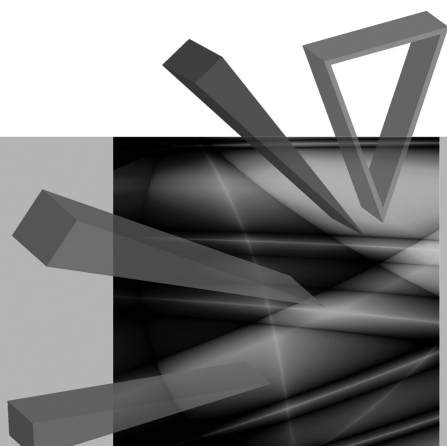
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Magdalena Rudnicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

GLOBALNE TENDECJE W HANDLU USŁUGAMI

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie aktualnych i najważniejszych prawidłowości zarysowujących się w rozwoju międzynarodowego handlu usługami. Na podstawie dostępnych statystyk przeanalizowano dynamikę oraz strukturę geograficzną i rzeczową międzynarodowego handlu usługami, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarek dojrzałych. Wskazano na kluczową rolę usług w trwającej transformacji modelu międzynarodowego handlu i inwestycji, przejawiającej się udziałem usług w globalnych łańcuchach wartości. Zwrócono również uwagę na potrzebę mierzenia handlu, w tym handlu usługami, wartością dodaną na każdym etapie produkcji.

Słowa kluczowe: międzynarodowy handel usługami, usługi rynkowe, WTO, wartość dodana, globalne łańcuchy wartości.

1. Wstęp

Globalna gospodarka zmienia się w bezprecedensowym tempie, a w centrum tej transformacji znajdują się usługi. Globalizacja byłaby niemożliwa bez rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych. Globalne sieci produkcji nie powstałyby bez wydajnych i niezawodnych usług transportowych i logistycznych. Usługi stanowią podstawę każdego etapu produkcji – od badań i rozwoju przez projektowanie, inżynierię, finansowanie, transport, dystrybucję do marketingu. Usługi przyczyniają się do powstawania wartości dodanej i innowacji.

W handlu usługami, podobnie jak w handlu towarami, dawno minęły czasy, kiedy można było dokonać jasnego podziału na eksporterów i importerów. Ta charakterystyka jest już nieaktualna. Obecnie produkcja usług niejednokrotnie odbywa się w krajach importujących, a zagraniczni dostawcy usług generują lokalne zatrudnienie i przychody.

W wielu krajach rozwiniętych usługi stanowią ponad 70% PKB; w krajach rozwijających się udział ten zwiększył się do 50%. W przyszłości trend ten prawdopodobnie się utrzyma, jako że przedsiębiorstwa starają się wprowadzać większą wartość do swoich produktów i usług. Poruszanie się wzwyż łańcucha wartości jest niezbędne, by utrzymać dochodowość, usługi zaś są kluczem do zdobywania jego wyższych poziomów.

Celem artykułu jest przedstawienie aktualnych i najważniejszych prawidłowości zarysowujących się w rozwoju międzynarodowego handlu usługami. Analiza została ograniczona do trzech sposobów świadczenia usług: 1) handlu transgranicznego, 2) konsumpcji za granicą, 3) tymczasowej obecności osób fizycznych. Badaniem nie objęto obecności handlowej (w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych), gdyż ten model handlu usługami nie jest ewidencjonowany na rachunku obrotów bieżących bilansu płatniczego¹.

2. Dynamika i struktura handlu usługami rynkowymi²

W 2011 r. wartość światowego eksportu usług wzrosła o 11% (do 417 mld USD), przewyższając poziom sprzed kryzysu (385 mld USD w 2008 r.). Udział usług w handlu ogółem (na podstawie bilansu płatniczego) wyniósł 18,6%, co stanowi najniższą wartość od 1990 r.³ Dezagregacja wartości produktów pozwala lepiej zilustrować znaczenie usług w handlu światowym. Według ekspertów Światowej Organizacji Handlu (WTO), usługi stanowią około 40%⁴ handlu światowego mierzonego na bazie wartości dodanej, czyli prawie dwukrotnie więcej, niż przypisuje się im obecnie w oficjalnych statystykach⁵.

Roczne stopy wzrostu eksportu usług zanotowane w 2011 r. znacząco różniły się między poszczególnymi krajami i regionami świata. Wspólnota Niepodległych Państw była najbardziej dynamicznym regionem ze wzrostem eksportu usług na poziomie 19%, a za nią Ameryka Południowa i Środkowa, ze wzrostem wynoszącym 13%. Europa wykazała oznaki poprawy, z rocznym wzrostem na poziomie 11%. Gospodarki azjatyckie – odwrotnie, zmniejszyły swoją stopę wzrostu o połowę, głównie z powodu wolniejszego rozwoju usług transportowych oraz pozostałych usług rynkowych. Eksport usług Ameryki Północnej powiększył się o 9%, podczas gdy eksport z Afryki nie rozwinął się w następstwie tzw. arabskiej wiosny⁶, która rozpoczęła się pod koniec 2010 r.

W 2011 r. największą gospodarką usługową pozostały Stany Zjednoczone, których wartość handlu usługami wyniosła 976 mld USD, osiągając nadwyżkę w eksporcie o wartości 186 mld USD. Wielka Brytania sklasyfikowana na trzeciej pozycji,

¹ Zob. *A Handbook of International Trade in Services*, red. A. Mattoo, R.M. Stern, G. Zanini, Oxford University Press, Oxford 2008, s. 5-7.

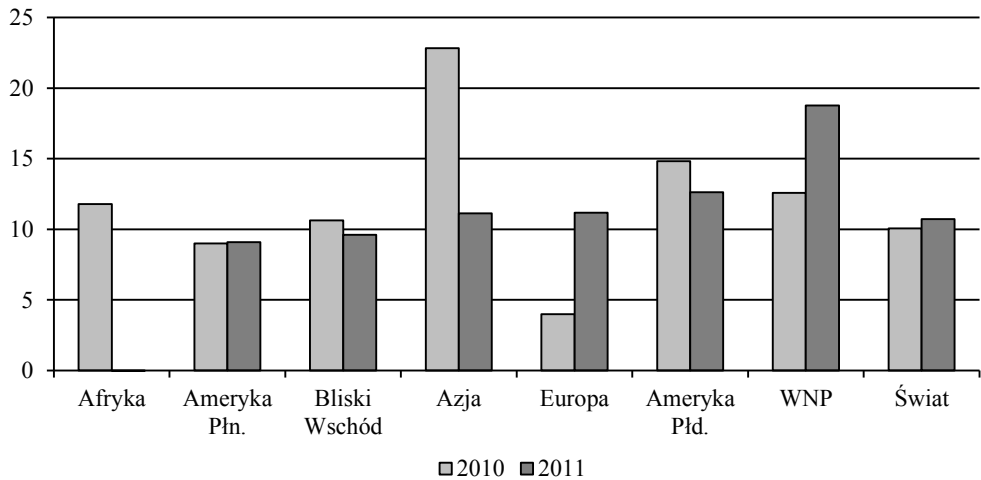
² Przedmiotem analizy są usługi rynkowe, definiowane jako usługi ogółem minus usługi rządowe.

³ *World Trade Report 2012. Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century*, World Trade Organization, Geneva 2012, s. 19, 22.

⁴ Według niektórych nawet 50%. Zob. J. Francois, M. Manchin, *Services Linkages and the Value Added Content of Trade*, <http://www.cepr.org/meets/wkcn/2/2437/papers/FrancoisFinal.pdf> (15.02.2013).

⁵ B. Meng, S. Miroudot, *Towards measuring trade in value added and other indicators of global value chains: Current OECD work using I/O tables*, prezentacja wygłoszona podczas Global Forum on Trade Statistics, 2-4 lutego 2011, Genewa, http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/forum_feb11_e/forum_feb11_e.htm.

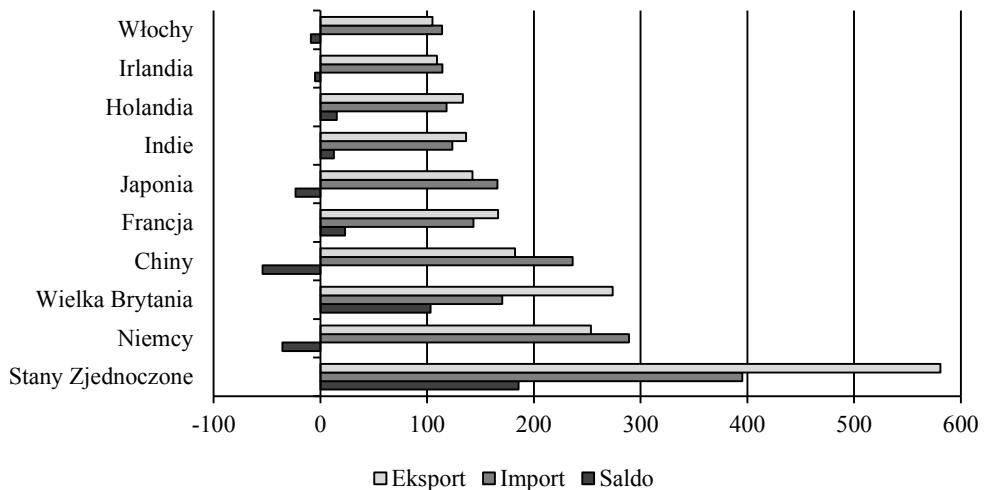
⁶ Eksport usług turystycznych Egiptu zmniejszył się o ponad 30%.

Rys. 1. Eksport usług rynkowych według regionów, 2010-2011 (roczna zmiana procentowa)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *International Trade Statistics 2012*, World Trade Organization, Geneva 2012, s. 22.

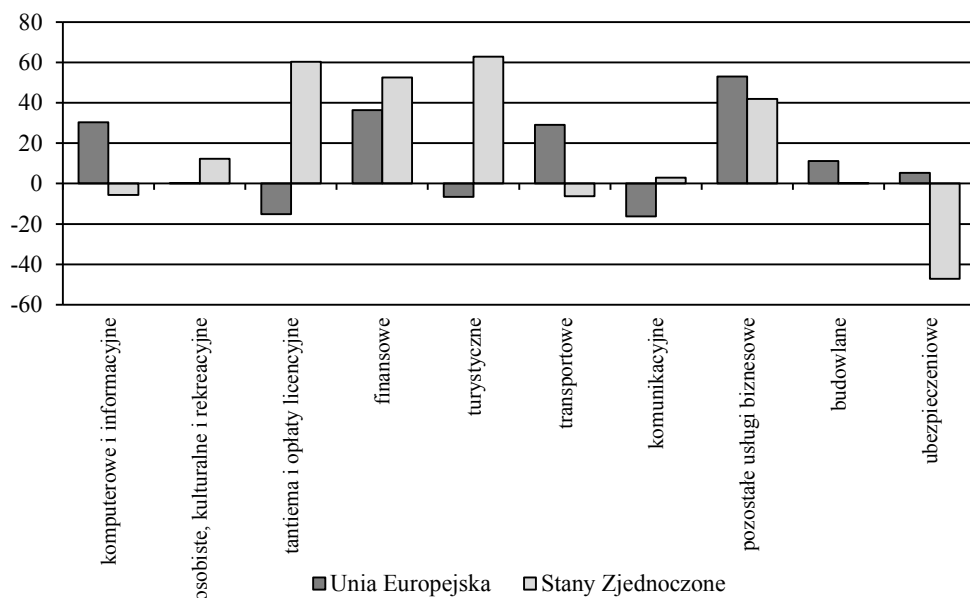
również uzyskała dodatnie saldo obrotów handlowych na poziomie 103 mld. Niemcy – druga największa gospodarka usługowa – zanotowały deficyt o wartości 36 mld. Pośród czołowych gospodarek wschodzących Chiny pozostały importem netto usług, podczas gdy Indie zanotowały dodatnie saldo z wartością eksportu przekraczającą import o 13 mld USD.

Rys. 2. Główni eksporterzy i importerzy usług rynkowych, 2011 (w mld USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *International Trade Statistics 2012...*, s. 28.

Powyższe dane ukazują transakcje usługowe między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Jeśli handel wewnętrzny zostanie wyłączony, a UE potraktuje się jako jeden podmiot, to największym eksporterem usług na świecie była Unia Europejska (784 mld USD, 24,7%), a kolejno Stany Zjednoczone (581 mld USD, 18,3%), Chiny (182 mld USD, 5,8%), Indie (148 mld USD, 4,7%) i Japonia (142 mld USD, 4,5%). Po wyłączeniu handlu wewnętrznego Unia Europejska była również największym importerem usług (644 mld USD, 21,1%), za nią Stany Zjednoczone (395 mld USD, 12,9%), Chiny (237 mld USD, 7,7%), Japonia (166 mld USD, 5,4%) i Indie (124 mld USD, 4,1%)⁷.

Rys. 3. Struktura eksportu netto usług rynkowych Unii Europejskiej (UE-27) i Stanów Zjednoczonych, 2010 (w mld USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *International Trade Statistics 2012...*, s. 148-181.

Warto zauważyć, że największe gospodarki usługowe są jednocześnie liderami w handlu towarami, co stanowi widoczny kontrast w stosunku do popularnego w niektórych krajach⁸ poglądu, że „kraj musi wybrać między sukcesem w przemyśle a usługami”.

Spośród trzech obszernych subkategorii usług najwolniej rozwijały się usługi transportowe (9%); za nimi uplasowały się pozostałe usługi rynkowe⁹ (11%) oraz

⁷ *International Trade Statistics 2012...*, s. 29.

⁸ Takich jak Wielka Brytania.

⁹ Pozostałe usługi rynkowe obejmują usługi komunikacyjne (telekomunikacja, usługi pocztowe i kurierskie), budowlane, ubezpieczeniowe, finansowe, komputerowe i informacyjne, tantiemy i opłaty licencyjne, pozostałe usługi biznesowe, usługi osobiste kulturalne i rekreacyjne.

usługi turystyczne (12%). Powolny wzrost usług transportowych nie jest zaskoczeniem, wzięwszy pod uwagę bliskie relacje pomiędzy tą kategorią usług a handlem towarami, dla którego druga połowa 2011 r. była okresem stagnacji. Nadpodaż nowych kontenerowców mogła również osłabić wpływy w sektorze przewozów morskich¹⁰.

Tabela 1. Światowy eksport usług rynkowych w latach 2000-2011 (mld USD i roczna zmiana procentowa)

Wyszczególnienie	Wartość	Roczna zmiana procentowa			
		2010	2011	2000-2005	2005-2010
Usługi rynkowe	4 170	10	11	11	8
transportowe	860	16	9	11	7
turystyczne	1 065	9	12	8	6
pozostałe	2 240	9	11	13	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie: WTO, *International Trade Statistics 2012...*, s. 146.

Znaczenie poszczególnych subkategorii usług znacząco różni się między regionami. W Ameryce Północnej, Europie i Azji największy udział w eksporcie przypada na pozostałe usługi rynkowe, które stanowiły ponad połowę eksportu usług w 2011 r. Największy udział w tej subkategorii miały pozostałe usługi biznesowe oraz tantiemy i opłaty licencyjne. Usługi turystyczne reprezentowały 47,3% handlu usługami w Afryce, 44,3%¹¹ na Bliskim Wschodzie i 36,3% w Ameryce Południowej i Środkowej. Dla Wspólnoty Niepodległych Państw usługi transportowe były najważniejszą subkategorią, stanowiąc 38,8% eksportu tego regionu w 2011 r.

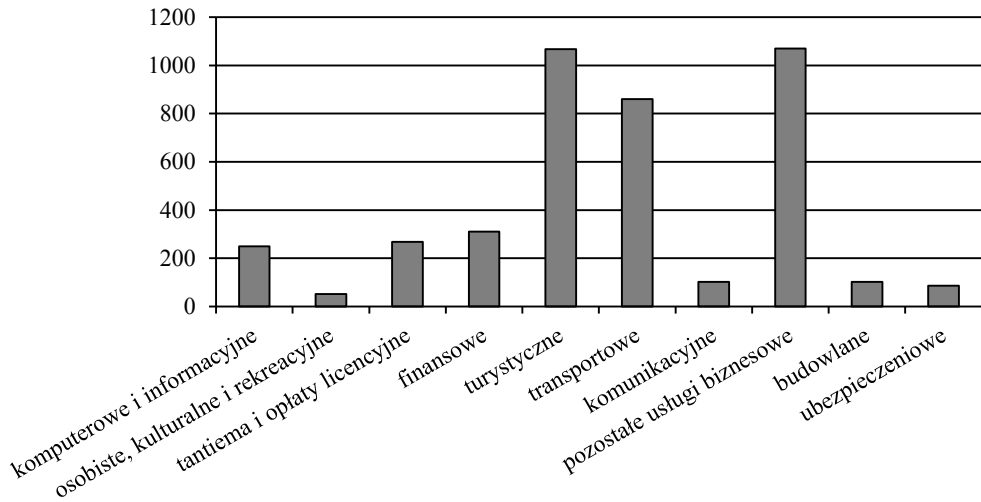
Tabela 2. Eksport usług rynkowych wg kategorii i regionów, 2011 (w mld USD)

Region	Usługi rynkowe		
	usługi transportowe	usługi turystyczne	pozostałe usługi rynkowe
Afryka	24	40	21
Ameryka Północna	93	179	400
Ameryka Południowa i Środkowa	29	47	54
Azja	239	291	559
Bliski Wschód	28	51	35
Europa	409	437	1134
Unia Europejska (27)	373	377	1031
Wspólnota Niepodległych Państwa	37	22	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *International Trade Statistics 2012...*, s. 147, 153, 158.

¹⁰ *World Trade Report 2012 ...*, s. 22.

¹¹ Udział ten wzrósł z 36,1% w 2005 r.

Rys. 4. Struktura światowego eksportu usług rynkowych, 2011 (w mld USD)

Źródło: *International Trade Statistics 2012...*, s. 147-178.

Połowę światowego eksportu usług w 2011 r. stanowiły wpływy z usług turystycznych i pozostałych usług biznesowych; usługi transportowe stanowiły 20,6% – o 2,1 p.p. mniej niż w 2005 r. Eksport usług finansowych reprezentował 7,4% globalnego eksportu usług. W następnej kolejności uplasowały się tantiemy i opłaty licencyjne – 6,4%, oraz usługi komputerowe i informacyjne – 6%¹².

3. Rosnąca rola handlu usługami w gospodarkach dojrzałych

Usługi zyskują na znaczeniu w ogólnym handlu gospodarek dojrzałych¹³, więc pomimo wielu obaw dotyczących wpływu zjawiska offshoringu, kraje te generują rosnącą nadwyżkę w handlu usługami ogółem, a w szczególności w handlu usługami opartymi na wiedzy (0,7% PKB w 2008 r.). Eksport usług pracochłonnych – zwłaszcza turystycznych i transportowych – wzrósł odpowiednio w latach 2000-2009 o 5 i 6% rocznie. Jednak eksport usług opartych na wiedzy – obejmujący tantiemy i opłaty licencyjne, usługi finansowe i pozostałe usługi biznesowe – wzrósł dwukrotnie szybciej, tj. o 11%. Przewiduje się, że eksport usług biznesowych gospodarek dojrzałych będzie nadal rósł i może nawet przekroczyć znaczący wzrost eksportu niektórych usług z rynków wschodzących. Najbardziej obiecującymi kategoriami usług dla eksportu gospodarek dojrzałych są usługi architektoniczne, inżynieryjne, doradztwo techniczne, a także usługi prawnicze, rachunkowe i zarządcze¹⁴.

¹² *International Trade Statistics 2012...*, s. 139.

¹³ Grupa krajów obejmująca stare kraje Unii Europejskiej (UE-15), Stany Zjednoczone i Japonię.

¹⁴ C. Roxburgh, J. Manyika, R. Dobbs, J. Mischke, *Trading myths: Addressing misconceptions about trade, jobs, and competitiveness*, McKinsey Global Institute, May 2012, s. 25, 26.

W 2009 r. usługi stanowiły 1/4 eksportu gospodarek dojrzałych, co odpowiadało około 16 mln miejsc pracy. Udział ten może wzrosnąć do 1/3 w 2030 r., jeśli usługi pozostaną konkurencyjne. W analizie przygotowanej przez McKinsey Global Institute zdefiniowano dwa scenariusze: „wysokokonkurencyjny”, w którym eksport usług rośnie wraz z globalnym popytem na nie, oraz „niskokonkurencyjny”, w którym eksport usług rośnie (wyłącznie) z popytem na usługi z gospodarek dojrzałych. Według tych scenariuszy do 2030 r. eksport usług gospodarek dojrzałych będzie stanowił od 6 do 11% ich PKB. Rezultat ten zostanie osiągnięty bez przyjmowania założenia, że handel rośnie szybciej niż globalny popyt – jak to miało miejsce w przeszłości, np. w większości usług biznesowych i finansowych¹⁵.

Mimo że 25% udział usług w eksporcie i tak wydaje się znacznie wyższy, niż wiele osób oczekiwało, w rzeczywistości proporcja ta jest jeszcze korzystniejsza, jeśli spojrzeć na wartość dodaną eksportu. Analiza przeprowadzona dla gospodarki niemieckiej, której 81% eksportu pochodzi z towarów przemysłowych, wykazała, że 23% wartości dodanej eksportowanych towarów przemysłowych stanowią usługi, a produkcja tych dóbr prawie w 1/3 opiera się na nakładach importowanych. Eksportowane usługi – przeciwnie, prawie w całości pochodzą z krajowej wartości dodanej. Ogólnie udział wartości dodanej eksportu usług w PKB Niemiec stanowi 13% – prawie tyle co wartość dodana eksportu towarów (15%). W przypadku zarówno Stanów Zjednoczonych, jak i Wielkiej Brytanii wartość dodana z eksportu usług – bezpośrednia i ujęta w towarach – już przekroczyła wartość, którą towary przemysłowe dodają do całości eksportu¹⁶.

4. Usługi a globalne łańcuchy wartości

Usługi są decydującą, lecz często pomijaną częścią dynamicznie rozwijającego się zjawiska globalnych łańcuchów wartości¹⁷. Usługi odgrywają kluczową rolę w trwającej transformacji modelu międzynarodowego handlu i inwestycji; umożliwiają rozwój przemysłowych łańcuchów wartości¹⁸ oraz tworzą własne usługowe łańcuchy wartości. Postęp w technologiach telekomunikacyjnych i informacyjnych umożliwił powstanie globalnych łańcuchów wartości przez segmentację produkcji na poszczególne działania, które mogą być rozproszone geograficznie, a mimo to połączone.

Niektórzy obserwatorzy opisują rozwój globalnych łańcuchów nie jako proces linearny, ale raczej jako „uśmiechniętą krzywą”¹⁹, której centrum tworzenia wartości

¹⁵ Tamże, s. 25.

¹⁶ Tamże, s. 28.

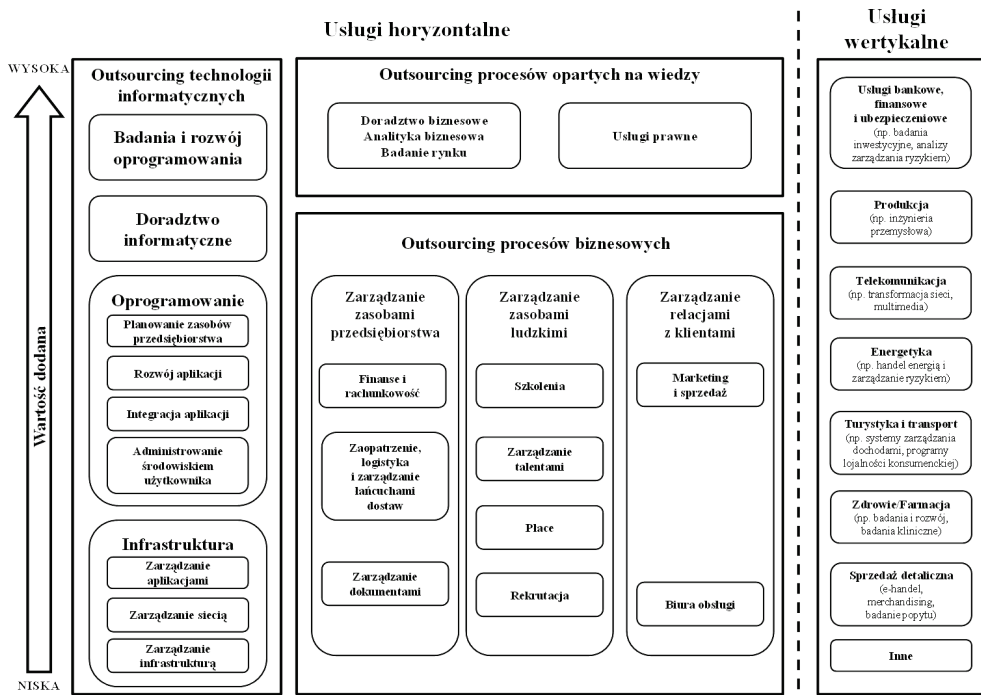
¹⁷ Globalne łańcuchy wartości identyfikują wszystkie aspekty produkcji towarów i usług oraz mierzą wartość dodaną na każdym etapie.

¹⁸ Usługi, takie jak transport, telekomunikacja, logistyka, dystrybucja, marketing, badania i rozwój, stanowią siłę napędową oraz niezbędne łącze na każdym etapie łańcucha wartości w przemyśle wytwórczym.

¹⁹ Model ten został stworzony przez Stana Shiha, założyciela firmy Acer.

– produkcja lub montaż – jest otoczone z obu stron przez wyższej jakości działania usługowe²⁰. W dobie globalizacji kluczowym wyzwaniem konkurencyjnym przedsiębiorstw jest przesuwanie się na wyższe poziomy łańcucha wartości – od produkcji i montażu do projektowania, innowacji, badań i rozwoju, logistyki, marketingu i branding. Dlatego usługi – dobra niematerialne – są coraz ważniejszym komponentem globalnych łańcuchów wartości.

Usługowe łańcuchy wartości są w założeniu podobne do tych przemysłowych, choć mogą się różnić sposobem funkcjonowania. Przykładowy łańcuch wartości dla usług, będących przedmiotem offshoringu (rys. 5), obejmuje technologie informacyjne, usługi oparte na wiedzy i usługi biznesowe, na które popyt gwałtownie wzrósł w ciągu dwóch ostatnich dekad, głównie w USA, Kanadzie, UE i niektórych krajach

Uwaga: Rysunek obejmuje wybrane usługi wertykalne – specyficzne dla danej branży. Każda branża ma swój własny łańcuch wartości. W ramach każdego z nich istnieją usługi, które mogą być przeniesione za granicę. Miejsce branży na rysunku nie odzwierciedla poziomu wartości. W każdej branży może mieć miejsce offshoring technologii informacyjnych, procesów biznesowych i zadań zaawansowanych.

Rys. 5. Łańcuch wartości dla usług będących przedmiotem offshoringu

Źródło: G. Gereffi, K. Fernandez-Stark, *The Offshore Services Global Value Chain*, Center on Globalization, Governance & Competitiveness at Duke University, Durham 2010, s. 14.

²⁰ *The Shifting Geography of Global Value Chains: Implications for Developing Countries and Trade Policy*, World Economic Forum, Geneva 2012, s. 21.

Azji i Pacyfiku. Firmy z krajów dostarczających usługi wykazują tendencję do specjalizacji w różnych częściach tego procesu. Krajom rozwijającym się, które chcą przejąć udział w usługowych łańcuchach wartości, łatwiej jest przechwycić jedno lub kilka działań w łańcuchu wartości, niż próbować konkurować z całym spektrum.

W łańcuchu wartości dla usług będących przedmiotem offshoringu cały sektor został podzielony na usługi, które mogą być dostarczane we wszystkich branżach (usługi horyzontalne) oraz te specyficzne dla danej branży (usługi wertykalne). W ramach pierwszej grupy wszystkie działania są związane ze wspieraniem ogólnych funkcji biznesowych, natomiast druga zawiera działania, które mogą być przenoszone za granicę przez różne branże, ale nie są związane z ogólnymi funkcjami biznesowymi i wymagają specjalistycznej wiedzy branżowej.

W ramach usług horyzontalnych, technologie informacyjne tworzą niski, średni i wysoki segment łańcucha wartości, usługi biznesowe obejmują aktywności w niskim i średnim segmencie, natomiast usługi oparte na wiedzy są uznawane za najwyższy segment²¹. Bliskość poszczególnych podkategorii w każdym z trzech segmentów do centralnej działalności wskazuje komponent o wyższej wartości dodanej; np. badania i rozwój oprogramowania dodają więcej wartości niż zarządzanie siecią w łańcuchu wartości technologii informacyjnych. Podobnie finanse i rachunkowość dodają więcej wartości niż zarządzanie dokumentami w łańcuchu wartości usług biznesowych²².

5. Podsumowanie

Jednym z najistotniejszych trendów rozwojowych we współczesnej gospodarce światowej jest stały wzrost udziału usług w tworzeniu produktu krajowego brutto, zatrudnieniu oraz handlu – zarówno krajów rozwiniętych, jak i rozwijających się.

Najszybciej rozwijającym się komponentem handlu usługami są usługi umożliwiające funkcjonowanie globalnych łańcuchów wartości, czyli usługi: komunikacyjne, finansowe, komputerowe i informacyjne oraz pozostałe usługi biznesowe. W trakcie 15 lat, od 1995 do 2010 r., znaczenie kategorii „pozostałe usługi rynkowe” zwiększyło się z 40 do 53% handlu usługami ogółem.

Rosnące znaczenie usług w gospodarce światowej nie znajduje jednak odzwierciedlenia w oficjalnych statystykach handlowych; według jednego z ostatnich badań ekspertów WTO, usługi mierzone wartością dodaną stanowią około 40% handlu światowego, a nie 22-26%, jak im się przypisuje. Ostatnie porozumienie między WTO a OECD²³, dotyczące publikowania statystyk handlowych na bazie wartości dodanej, jest niewątpliwie ważną inicjatywą, która pozwoli lepiej zrozumieć i docenić znaczenie usług w przyszłości.

²¹ Wartość poszczególnych działań jest skorelowana z kapitałem ludzkim (poziomem edukacji); usługi o niższej wartości dodanej są wykonywane przez osoby z krótszą liczbą lat edukacji formalnej.

²² G. Gereffi, K. Fernandez-Stark, *The Offshore Services Global Value Chain*, Center on Globalization, Governance & Competitiveness at Duke University, Durham 2010, s. 13-17.

²³ http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/miwi_e.htm (15.02.2013).

Literatura

- Francois J., Manchin M., *Services Linkages and the Value Added Content of Trade*, <http://www.cepr.org/meets/wkcn/2/2437/papers/FrancoisFinal.pdf>.
- Gereffi G., Fernandez-Stark K., *The Offshore Services Global Value Chain*, Center on Globalization, Governance & Competitiveness at Duke University, Durham 2010.
- http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/forum_feb11_e/forum_feb11_e.htm.
- A Handbook of International Trade in Services*, red. A. Mattoo, R.M. Stern, G. Zanini, Oxford University Press, Oxford 2008.
- International Trade Statistics 2012*, World Trade Organization, Geneva 2012.
- Meng B., Miroudot S., *Towards measuring trade in value added and other indicators of global value chains: current OECD work using I/O tables*, prezentacja wygłoszona podczas Global Forum on Trade Statistics, 2-4 lutego 2011 w Genewie.
- Roxburgh C., Manyika J., Dobbs R., Mischke J., *Trading myths: Addressing misconceptions about trade, jobs, and competitiveness*, McKinsey Global Institute, May 2012.
- The Shifting Geography of Global Value Chains: Implications for Developing Countries and Trade Policy*, World Economic Forum, Geneva 2012.
- World Trade Report 2012. Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century*, World Trade Organization, Geneva 2012.

GLOBAL TRENDS IN SERVICES TRADE

Summary: Services are the largest and most dynamic component of both developed and developing country economies. Important in their own right, they also serve as crucial inputs into the production of most goods. Services without which the global value chains could not function – such as communication, finance, computer and information, other business services – have been the fastest growing component of services trade. This is the category of “other commercial services”, which have increased in importance from 40 to 53% of total services trade over the 15 years from 1995 to 2010. Services are not adequately captured in official trade statistics, with one recent estimate reckoning that services account for around 40% of world trade on a value added basis rather than the currently estimated 22-26%. The recent agreement between the WTO and the OECD to publish trade statistics on a value-added basis is a highly positive development and will be a big step towards allowing the importance of services to be better understood and appreciated in the future.

Keywords: international trade in services, commercial services, WTO, value added, global value chains.